

ORASAM

Analiz

HAZİRAN 2023/ NO 6

KIRGIZİSTAN VE MACARİSTAN'IN SİYASİ VE EKONOMİK İLİŞKİLERİ (1991-2023)

Dr. Maksat ACIKAN UULU

Macaristan ile Kırgızistan arasındaki siyasi, kültürel ve ekonomik ilişkiler Sovyet döneminde başlamıştır. 1925 ile 1943 yılları arasındaki Sovyet iktidarı döneminde, Macaristanlı uzmanlar tarafından kurulan Intergelpe kooperatif hareketinin üyeleri, Kırgızistan'ın sanayisinin gelişmesine büyük katkı sağlamışlardır. Kırgızistan'ın ekonomik ve kültürel yaşamında belirli bir ölçüde iz bırakmışlardır [Kiral, 2010].

Kırgızistan bağımsızlığını almasının ardından 26 Aralık 1991'de Macaristan, Kırgızistan'ın bağımsızlığını resmen tanımış ve 16 Nisan 1992'de iki devlet arasında diplomatik ilişkiler resmen kurulmuştur. Genel olarak Kırgızistan ve Macaristan arasında karşılıklı iş birliğinin gerçekleştirildiği 1991-2023 yılları arasında devletlerin üst yönetimi düzeyinde 14 adet karşılıklı iş ziyareti gerçekleştirilmiştir. Bunlar arasında üst düzey devlet başkanlarının 6 adet ikili resmi ziyareti yer almıştır. Resmi diplomatik ilişkilerin kurulmasının ardından Macaristan Cumhurbaşkanı Arpad Göncz'ün Kırgızistan'a ilk resmi ziyareti 1997 yılında gerçekleşmiştir. Ardından 1998, 2011, 2020, 2022, 2023 yıllarında üst düzey ikili resmi ziyaretler düzenlenmiştir [Siyasi iş birliği, 2022].

Kırgızistan ve Macaristan arasındaki diplomatik ilişkiler 1992 yılında resmen kurulmuş olsa da üst düzey siyasi ilişkiler ancak 2018 yılında yeniden canlanmaya başlamıştır. Öte yandan Macaristan Cumhurbaşkanı Arpad Göncz'ün Kırgızistan'a ilk resmi ziyareti sadece diplomatik nitelikte olmuştur. İlk aşamada ekonomik ilişkilerin geliştirilmesine yönelik özel anlaşmalar yapılmamıştır. Genel olarak 2018 yılına kadar iki ülke arasındaki ilişkiler insani nitelikte devam etmiştir. Önemli ekonomik projeler hayata

geçirilmemiştir. İki ülke arasında az miktarda ticari mal takası gerçekleşmiştir. Kırgızistan'ın ağırlıklı olarak Macaristan'dan aldığı ticari malın değeri yaklaşık 7 milyon doları bulmuştur. Gelen malların çoğunu tıbbi ilaçlar oluşturmuştur. [akchabar.kg, 2020]

Macaristan Başbakanı Viktor Orban'ın 2018 yılında Kırgızistan'a yaptığı resmi ziyaret, iki ülke arasındaki siyasi ve diplomatik ilişkilerin en önemli aşaması olarak kabul edilmektedir. Viktor Orban, ziyareti sırasında Çolpon-Ata'da düzenlenen III. Dünya Göçebe Oyunları'nın açılış törenine ve Türk Dili Konuşan Ülkeler İş Birliği Konseyi (TDKÜ) zirvesine katılmıştır. Macaristan Başbakanı'nın Kırgızistan'a gerçekleştirdiği ilk resmi ziyaret sonucunda turizm alanında iş birliğine ilişkin muhtıra imzalanmıştır. Ayrıca hükümetler arası ticaret ve ekonomi komisyonunun çalışmalarının canlandırılması konusu ele alınmıştır. Kırgızistan ekonomisini desteklemek için kredi sağlanması konusunda da ön görüşmeler yapılmıştır. Ayrıca eğitim alanında işbirliğindeilerleme kaydedilmiştir. Macaristan resmi makamları 2018 yılına kadar Kırgızistanlı öğrencilere yılda 25 burslu kontenjan tahsis etmişti, 2018'den itibaren bu sayının 75 kontenjana çıkarılması konusunda mutabakata varılmıştır. [akchabar.kg, 2018]

Ziyaret sırasında, belirli ekonomik anlaşmalar imzalanmasa da iki ülke arasındaki iş birliğinin geliştirilmesi için ilk önemli adım atılmıştır. Başbakan Viktor Orban, Kırgızistan ziyareti sırasında kardeş ülkelerle ilişkilerin güçlendirilmesine özel ilgi duyduğunu ifade etmiştir. Avrupa'da Macarların doğuda yaşayan, yakın akrabaları olmayan bir halk olarak kabul edildiğini, Macaristan'ın tarihi coğrafi ve kültürel değerlerinin önemine dikkat çekmek istediğini

ve iki halk arasındaki tarihi yakınlığın dil ve kültürel ilişkilerin gelişimine katkıda bulunacağına inandığını belirtmiştir. [rus.azattyk.org, 2018]

Tarihsel ve kültürel ortaklıkların, iki ülke arasındaki siyasi ve ekonomik bağların yeniden canlandırılmasına katkıda bulunan faktörlerden biri olarak rol oynadığı da söylenebilir. Kırgızistan'ın bağımsızlığını kazanmasının ardından, sonraki yıllarda Sovyet döneminde başlayan kültürel bağların devamı olarak, Manasçı Sağımbay Orozbekov'un "Manas" destanının kısaltılmış halini Macaristanlı etnograf ve Oryantalist Şomfai Kara Daut Macarcaya çevirmiştir. Daha sonra bu destan kitap olarak yayımlanmıştır. [akipress.org, 2023]

Macaristan hükümet başkanının ziyaretinin ardından Kırgızistan Cumhurbaşkanı Sooronbay Ceenbekov'un 28-29 Eylül 2020 tarihlerinde Macaristan'a resmi ziyareti gerçekleşmiştir. Ziyaret sırasında Kırgızistan ile Macaristan arasında stratejik ortaklık konulu bir ortak deklarasyon imzalanmıştır. Böylece Kırgızistan tarihinde ilk kez bir Avrupa devleti ile üst düzey stratejik ilişki kurulmuştur. Ayrıca, resmi ziyaretin ana kazanımı olarak, belirli ekonomik ilişkilerin geliştirilmesini amaçlayan 50 milyon dolarlık kuruluş sermayesi ile "Kırgızistan-Macaristan" kalkınma fonunun kurulması ve "Bişkek-Budapeşte" arasında doğrudan uçuşların gerçekleştirilmesi kararlaştırılmıştır. Eğitim alanında iş birliği konusunda da gelişmeler kaydedilmiştir. Buna ek olarak Kırgızistanlı öğrencilerin Macaristan'da öğrenim görmeleri için kontenjanın iki katına çıkarılması da kararlaştırılmıştır. [president.kg, 2020]

Bu resmi ziyaret, Macaristan Başbakanı Viktor Orban'ın 2018 yılında Kırgızistan'a yaptığı ilk ziyaretin ardından ikili ilişkilerin geliştirilmesinde ikinci aşama olmuştur. 2018'deki toplantı sırasında sadece iki ülke arasında turizm ve ticaret alanında iş birliğinin yeniden başlamasına ilişkin mutabakat zaptı kabul edilmiştir. 2020 yılında ise iki ülkenin siyasi ve ekonomik ilişkilerinin daha da gelişmesini etkileyecek spesifik ekonomik projeler geliştirilmiş ve bunların uygulanmasına ilişkin anlaşmalar imzalanmıştır.

Temelde 2020-2021 yıllarında ikili ilişkilerin geliştirilmesi adına önemli adımlar atılmıştır. Bu adımlar arasında, Kırgızistan'daki Macaristan büyükelçiliğinin Şubat 2020'de [24.kg, 2020] Bişkek'te açılışı ve Kırgızistan'daki Macaristan büyükelçiliğinin Ekim 2021'de Budapeşte'de açılışı [sputnik.kg, 2021] gösterilebilir. Büyükelçiliklerin açılışı ve ülkeler

arasındaki artan ticaret, her iki tarafın da ekonomik ve siyasi ilişkilerin yeniden canlandırılması ve iş birliğinin güçlendirilmesiyle ilgilendiğinin kanıtı olarak gösterilebilir.

Bu arada, küresel salgının sonuçları karşılıklı ilişkilerin gelişimini olumsuz yönde etkilemiştir. Ancak 2022'den itibaren, pandemi sonrasında iki ülke arasındaki ekonomik ilişkilerin aktif hale geldiği görülmektedir.

3 Mayıs 2022'de Macaristan Dışişleri ve Dış Ekonomik İlişkiler Bakanı P. Siyyarto, Kırgızistan'a resmi bir ziyarette bulunmuştur. Ziyaret sırasında iki ülke hükümetleri arasında Kırgızistan-Macaristan Ortak Kalkınma Fonu'nun kurulmasına ilişkin mutabakat zaptı imzalanmıştır. Söz konusu fonun yardımı ile Kırgızistan ekonomisi için önemli olan yatırım projelerinin hayata geçirilmesi planlanmaktadır. Kırgızistan'da, fonun desteği ile küçük ve orta ölçekli işletmelerin gelişimi, otomobil üretimi, tarımsal sanayi komplekslerinin inşası, sağlık hizmetleri, enerji, tekstil endüstrisi, turizm gibi alanlara destek sağlanacaktır. [Вечерний Бишкек, 2022]

Kırgızistan-Macaristan kalkınma fonunun oluşturulması, iki ülke arasındaki ekonomik bağların güçlendirilmesinde ilk ve en önemli girişim olarak kabul edilmektedir. İki ülkenin şu ana kadar sadece siyasi ve diplomatik ilişkiler kurdukları göz önüne alındığında, fonun kurulmasının belirli ekonomik bağların yeniden canlandırılmasına yönelik önemli bir adım olduğu söylenebilir.

2021 yılına kadar gerçekleştirilen bir dizi ikili etkinlikler ve üst düzey toplantılar, Macaristan-Kırgızistan kalkınma fonunun oluşturulması ve büyükelçiliklerin açılması gibi eylemlerin, ekonomik ve siyasi ilişkilerin sürdürülebilir gelişimi için iyi bir temel oluşturduğu ileri sürülebilir. Bu şekilde Macaristan ile ticari ve ekonomik ilişkilerin canlandırılması, Kırgızistan'ın Avrupa pazarına girmesi için daha iyi fırsatlar yaratacaktır. Kırgızistan'a 2016 yılında Avrupa Birliği tarafından GSP+ statüsünün verilmesi, Macaristan'la ticari ve ekonomik ortaklığın gelişmesi için özellikle elverişli koşullar oluşturmuştu [kabar.kg, 2023]. Bu açıdan bakıldığında, Macaristan sadece ekonomik bir ortak değil, aynı zamanda tarihi ve kültürel yakınlığı olan stratejik öneme sahip bir ülkedir.

Kırgızistan'ın Macaristan ile ekonomik ve siyasi yaklaşmasına yönelik bir sonraki adım 2023'te hayata geçirilmiştir. Kırgızistan Cumhurbaşkanı Sadır

Caparov, 13 Şubat 2023 tarihinde Macaristan'a resmi bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Bu ziyaret temelde o güne kadar varılan mutabakatları güçlendirmeyi ve yeni iş birliği alanlarını belirlemeyi amaçlıyordu.

Kırgızistan Cumhurbaşkanı'nın resmi ziyareti sırasında taraflar Macaristan-Kırgızistan Kalkınma Fonu'nun faaliyetlerine ilişkin somut faaliyetleri değerlendirmişlerdir. Böylece, fonun bütçesi ile gelecek vaat eden ortak projelerin gerçekleştirilmesi, tarım, enerji ve turizm alanlarında karşılıklı yararlı iş birliğinin daha da genişletilmesi konuları ele alınmıştır. Kırgızistan Cumhurbaşkanı'nın ziyareti sırasında Macaristan ile stratejik ortaklığın güçlendirilmesi ve geliştirilmesine ilişkin Ortak Deklarasyon kabul edilmiştir. Ayrıca iki ülke iş insanları arasındaki ekonomik iş birliğini güçlendirmek ve doğrudan temasları sağlamlaştırmak amacıyla Kırgızistan-Macaristan iş forumu düzenlenmiştir. Etkinliğe Kırgızistan Cumhurbaşkanı Caparov, Macaristan Ekonomi ve Kalkınma Bakanı Marton Nad, "Macaristan-Kırgızistan" kalkınma fonu, Kırgız Ticaret ve Sanayi Odası başkanları ve her iki ülkenin yüzden fazla büyük şirketinin temsilcileri katılmıştır. Bu tür adımların ekonomi ve ticaret alanındaki iş birliğini olumlu yönde etkileyeceği düşünülmüştür. Etkinlik, aynı zamanda Macar girişimciler için Kırgızistan'la ilişkiler kurmak için geniş fırsatlar sunmuştur.

Ekonominin değişik sektörleriyle ilgili atılan bu adımlar, tam olarak kullanılmayan ticari ve ekonomik potansiyelin artırılması için bir teşvik unsuru olabilecektir. 2022'nin ilk 11 ayında iki ülke arasındaki ticaret hacmi sadece 7,6 milyon dolar düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu nedenle, her iki ülkenin de ticari, ekonomik, endüstriyel ve yatırım iş birliğinin geliştirilmesine ilgi duyduğu görülmektedir. Kırgızistan, özellikle çevre dostu tarım ürünlerini Macaristan ve diğer Avrupa ülkelerinin pazarlarına ihraç etmek istemektedir. Bu bağlamda Kırgızistan, Macaristan ile imzaladığı anlaşmalar sayesinde tarım ürünleri ihraç etme imkânına sahip olacaktır.

2022'den itibaren işgücüne ilişkin yeni bir iş birliği alanı daha ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda 2022 yılında hükümetler arası karşılıklı anlaşma imzalanmış ve Kırgızistan'dan gelen göçmenler Macaristan fabrikalarında sözleşmeli olarak çalışmaya başlamıştır. Macaristan, 2022 yılında fabrikalarında

çalışacak Kırgızistanlı göçmenler için basitleştirilmiş bir vize rejiminin benimsendiğini duyurmuştur [Economist, 2023]. Şu anda yaklaşık 1.000 Kırgızistanlı vatandaş Macaristan'da iş sözleşmesi kapsamında çalışmaktadır. İleride sayılarının 7000 bine çıkarılması planlanmaktadır.

Son yıllarda Macaristan, Doğu Avrupa'da yabancı yatırım çeken, fabrika açan ve yeni istihdam yaratan lider bir ülke olmuştur. Aynı zamanda Kırgız göçmen akışının sadece Rusya'ya değil Avrupa ülkelerine de yöneldiği göz önüne alındığında yakın gelecekte Kırgızistan'la Macaristan arasında göçmen işçilerin çalışması konusunda iş birliğinin artması beklenmektedir.

Kaynaklar:

Кирал С. Ф. (2010). Потомки «Интергельпо» в Кыргызстане. Alınan yer: https://lib.knu.kg/files/2011/vesnik_4_KNU2011.pdf. Erişim tarihi: 09.12.2010.

Политическое сотрудничество (2021). Кыргызско-венгерские отношения [Электронный ресурс] // Посольство Кыргызской Республики в Венгрии. Alınan yer: <https://mfa.gov.kg/en/Main-menu/Press-service/novosti/-615c071886438>. Erişim tarihi: 05.10.2021

Akchabar.kg (2018). Венгрия увеличила число бюджетных мест для студентов из КР. Alınan yer: <https://www.akchabar.kg/ru/news/150-studentov-iz-kr-smogut-obuchatsya-v-vengrii-besplatno/> Erişim tarihi: 01.10.2020

rus.azattyk.org (2018). О перспективах сотрудничества между Кыргызстаном и Венгрией. Alınan yer: <https://rus.azattyk.org/a/kyrgyzstan-hungary-cooperation/29470090.html>. Erişim tarihi: 04.09.2018.

Akipress.org (2023). Кыргызстан - Венгрия: Горизонты сотрудничества. Alınan yer: https://mnenie.akipress.org/unews/un_post:29112. Erişim tarihi: 17.02.2023.

Akchabar.kg (2020). Товарооборот Кыргызстана с

Венгрией оценили в \$7 млн. Alınan yer: <https://www.akchabar.kg/ru/news/tovarooborot-kyrgyzstana-s-vengriey-ocenili-v-7-mln/> Erişim tarihi: 02.02.2020.

president.kg (2020). Официальный визит Президента Сооронбая Жээнбекова в Венгрию. Alınan yer: https://www.president.kg/ru/sobytiya/17897_fotoreportagh_oficialniy_vizit_prezidenta_sooronbaya_gheenbekova_vvengriyu. Erişim tarihi: 03.09.2020

24.kg (2020). Посольство Венгрии открылось в Бишкеке Alınan yer: https://24.kg/obschestvo/144154_posolstvo_vengrii_otkryilos_vbishkeke/. Erişim tarihi: 20.02.2020

sputnik.kg (2021). В Венгрии торжественно открыли посольство Кыргызстана. Alınan yer: https://ru.sputnik.kg/20211005/kyrgyzstan-vengriya-posolstvo-otkrytie-ceremoniya_1054124982.html. Erişim tarihi: 05.10.2021.

Вечерний Бишкек (2022). Кыргызстан и Венгрия договорились об углублении сотрудничества Alınan yer: https://www.vb.kg/doc/417641_kyrgyzstan_i_vengriia_dogovorilis_ob_yglyblenii_sotrydnichestva.html. Erişim tarihi: 04.09.2022

Kabar (2017). О текущем состоянии сотрудничества между Кыргызстаном и Венгрией. Alınan yer: <https://kabar.kg/news/o-tekushchem-sostoianii-sotrudnichestva-mezhdu-kyrgyzstanom-i-vengriei/> Erişim tarihi: 19.04.2017

Economist (2022). Кыргызстанцы могут получить больше рабочих мест на заводах и фабриках Венгрии. Alınan yer: <https://economist.kg/novosti/2022/10/31/kyrgyzstancy-mogut-poluchit-bolshe-rabochih-mest-na-zavodah-i-fabrikah-vengrii/>. Erişim tarihi: 31.10.2022